

Círky za sebe lkání prosebné

(Pláč Jeremiášův)

Matouš 5:4, Pláč 5:1-22

Martin Hýsek

20. ledna 2013

Čtvrtá kapitola se liší od předchozích tím, že neobsahuje žádný vzor modlitby. Jak jsme si říkali, je to proto, že ihned následuje závěrečný vzor modlitby, který shrnuje a aplikuje předchozí napomínání a vyučování. Prorok lidu předkládal bídny stav Církve a národa, dále že se jedná o Boží soud, napomenul na svém příkladě k novému doufání v Hospodinovo milosrdenství a připomněl Izraeli, jak hrozně klesl od své slavné minulosti. Ačkoliv k modlitbě různým způsobem s různými důrazy vedl již předtím, nyní to vše uzavírá ve velké, konečné modlitbě. V předchozích kapitolách mnohými způsoby vyzýval Církev k pláči sama nad sebou a mnoho také plakal sám. Nyní vede pod Božskou inspirací lid k dokonalému vzoru lkání, protože „*Blahoslavení lkající, nebo oni potěšeni budou.*“ (**Mt. 5:4**) Prorok vede v páté kapitole k prosebnému lkání, aby Hospodin shlédł na svůj lid, aby Izraeli pláč byl k životu a k požehnání, a nikoliv ke smrti. Ještě si připomeňme, že pátá kapitola již není psána abecedním akrostichem, který byl popisován v úvodu ke knize. (**Pl. 5:1-22**)

Na počátku Církve prosí Hospodina jako už několikrát, aby na ni pohleděl. Dovolává se tak jeho spravedlnosti a milosrdenství, spoléhajíc na to, že se Pán Bůh nebude dlouho nečinně dívat na nespravedlnosti páchané pohanskými nepřáteli a na bídny stav svého lidu, ve kterém zaslíbil se oslavit (Iz. 49:3 – i když tento verš se vztahuje i na Mesiáše). Proto má Hospodin popatřit na pohanění Izraele.

Na úvod Církve předkládá ztrátu bývalých jistot; to, co dříve bývalo samozřejmé, je dnes již těžko dostupné. Hřích nás často připraví o to, o čem bychom si nikdy nemysleli, že můžeme ztratit. Jejich dědictví země nebylo nic ledajakého, vztahovalo se již k zaslíbení danému Abrahamovi. Zemi dal jejich otcům Jozue, který vybojoval mnoho bitev proti Kananejským. Nejenže přišli o svou zemi a půdu, kterou považovali za svůj samozřejmý majetek obdrženy od Hospodina, přišli i o všechny domy a příbytky (které původně také nestavěli a dostali je darem – Joz. 24:13 - i když v té době už asi ty domy nestály a Izraelci bydleli ve svých postavených domech, princip zůstává). Jejich hřích je připravil o převzácné dědictví od zbožného praotce a vydal jej do rukou cizákům, pohanům. Jak píše Matthew Henry, 'Jaké štěstí pro Boží duchovní Izrael, že nebeský Kanán jej dědictví, o které nemůže být připraven, které nemůže být obráceno k cizím.'

„*Sirotci jsme a bez otce*“ – jak fyzicky, tak duchovně. Mnoho dětí přišlo o své rodiče a mnoho žen o manžely. Postavení sirotek a vdov bylo ve starověku vždy velmi špatné, byly to ty nejzranitelnější osoby ve společnosti, bez pomoci a zastánce (proto mnohá ustanovení Zákona myslí

na jejich ochranu). Lid přišel o krále i knížata, kteří byli jeho ochránci. V konečném důsledku však přišel o ochranu Boží - Hospodin byl manželem a Otcem Izraeli, nyní se však ve hněvu odvrátil a Izrael zůstal mezi národy zcela bez pomoci, jako sirotek nebo vdova. Matkami mohou ovšem být myšlena i města, zničená a zanechaná bez hradeb.

Pro lidi přestalo být samozřejmé nejen luxusní zboží, ale i ty nejzákladnější potřeby a věci. Voda a dříví pro ně bývalo zdarma – stačilo nabrat nebo nasbírat. I ti nejchudší si to mohli lehce opatřit (nebylo-li v zemi dlouho sucho). Jejich prosperita se obrátila tak, že nejenže tak nějak zchudli, ale museli si kupovat i to nejzákladnější. To, co jim dříve patřilo, si musí kupovat od oněch cizáků, kterým připadlo jejich dědictví. Upadli také nejen do velké chudoby, ale těžkého poddanství. Chananiáš zlomil jeho dřevěné, nyní lid musel snášet jeho železné. (Jr. 28:12-14) Od svobody, vlastnictví a bohatství se propracovali k chudobě, kupování a těžké nekončící otrocké práci, která jim nedala vydechnout (neměli možnost sobotního odpočinku) a při které se strachovali o svůj život. Je normální získávat svůj chléb v potu tváře, ale není normální hledat chléb s opováháním života. Jejich bída je také dohnala k tomu, že se museli obracet k nepřátelům (Egyptským a Asyrským), k nečistým pohanům. Podávání rukou asi ukazuje na žebrání a poddání se. Od vlastnictví se dostali k žebrání.

Nad syny Božími nyní panují služebníci. Jejich postavení už nemohlo být nižší. „*Pode třmi věcmi pohybuje se země, anobrž pod čtyřmi, jichž nemůž snésti: Pod služebníkem, když kraluje...*“ (Př. 30:21-22a) Služebník se často projeví jako nejkrutější pán; pokud je s ním jednáno příkře, vybijí si zlost a frustraci na někom, kdo je ještě pod ním. Jak píše Matthew Henry, nechtěli být vedeni Božími služebníky proroky, a jsou proto spravedlivě ovládnáni služebníky nepřítele. Svůj chléb, nejzákladnější potravu, hledají a získávají s nasazením života, což by dříve bylo také nemyslitelné. Různými způsoby tedy Církev popisuje, jak klesla a jak nemůže v ničem najít jistoty, ani v těch nejsamozřejmějších věcech.

Popis je v sedmém verši přerušen vyznáním hříchu otců. Může se nám zdát, že se jedná o výčitku Pánu Bohu. Prorok Ezechiel přeci rázně napomínal lid: „*Což jest vám, že užíváte přísloví tohoto o zemi Izraelské, říkajíce: Otcové jedli hrozen trpký, a zubové synů laskominy mají? Živť jsem já, praví Panovník Hospodin, že nebudete moci více užívati přísloví tohoto v Izraeli.*“ (Ez. 18:2-3) Zde však Církev nehovoří s postojem, že oni jsou nevinní a nespravedlivě trestáni pro viny svých otců, na kterých nemají podíl. Je zde vyjadřováno, že vzpoura Izraele trvá již velmi dlouho, od dob otců, kteří již zemřeli, a synové berou spravedlivou odplatu. Církev se zde jaksi ztotožňuje se svými předky, protože ví, že sama nejednala lépe. Spolu s Eliášem vyznává: „*Nejsem lepší otců svých*“ - ve verši 16. vyznává své vlastní hříchy, které byly jen pokračováním činů otců. Církev, která se odvrací od apostáze, by měla vyznat hříchy otců a následně pokorně hříchy své.

Následně Církev ve svém lkání vůči Hospodinu popisuje dopady předchozích skutečností na

jednotlivce i národ. Následky se projeví na jejich tělech – pod vlivem hladu zošklivěla. (v. 10) S tím už jsme se setkali dříve. Černota je přirovnávána k peci, protože ty byly často zcela okouřené dýmem. Dále čteme o velikém ponížení různých skupin obyvatelstva. Jednak to byly ženy, které byly zneuctěny (viz např. případ Díny – Gn. 34:1-2 - v originále je stejné slovo), a to nejspíše vojáky. Stalo se tak na Sionu, svaté hoře. Když lid nectil řádně Hospodina, vydal jej nepřátelům k ponížení. Knížata, předáci lidu, byli pověšeni. Může to znamenat, že je oběsili jejich nepřátelé, že se oběsili sami (tak se domnívá Kalvín), nebo že je přímo pověsili za ruce (což je dost bolestivé mučení, visí-li člověk takto dlouho – tak např. Barnes). Někteří se domnívají, že byla pověšena jejich mrtvá těla na posměch a ku hanbě, jako bylo pověšeno tělo Saule a jeho synů (1. Sam. 31:12), což se mi zdá skoro i nejpravděpodobnější, ale otázka, který z těchto výkladů je správný, není nijak zásadní. Co je jisté, že to vyjadřuje to zvláště hanebné zacházení a zvláště ponižující úděl knížat, protože pověšení bylo pro Židy dosti znevažující. (Dt. 21:22-23)

Pohana dopadla na všechny generace – staří (nebo: představení) neměli již úctu, mladí byli podrobeni těžkým pracím (podobně jako v Egyptě) u žernovů („ručních“ mlýnků na obilí – tuto práci navíc většinou vykonávaly ženy; nyní však práce připadla mládencům) a jako nosiči těžkých nákladů – to byla zase práce otroků. Nikdo již nemohl vykonávat činnost jim nejpřirozenější; jednak jim v tom bylo bráněno, jednak se jim do toho pod tíhou trestu ani nechtělo. Pro starce – tedy ty nejmoudřejší a nejzkušenější - je přirozené sedávat v bráně a podílet se na správě města a soudnictví. Brány jsou však zničeny a obyvatelé odvedeni, tudíž tak nemohou činit. Mladí se již nemají nad čím radovat. Radovánky jsou pro mladé lidi běžné (vzpomeňme, že synové Jobovi často hodovávali), nyní však všechny zpěvy a radost ustaly, radost z požehnání a Hospodinovy přítomnosti a plesání a hraní na slavnostech se obrátilo v pláč a nářek.

Od šestnáctého verše se dostáváme k jádru modlitby, k podstatě a cíli, který završuje vše předchozí. „*Spadla koruna s hlavy naší*“ – koruna je symbolem pro slávu, majestát a důstojnost a výrazem dřívějšího výsostného postavení. Všechna sláva království a kněžské bohoslužby v chrámě, důstojnost národa i Církve přišla vniveč. Izrael přišel o všechno. Vyznává tedy svou bídu i hřích. To byl cíl lkající modlitby. Pouhé vyjmenování bíd a soužení by k ničemu nevedlo, ale zde na základě všeho Církev vyznává, že za popisované bídy a ztrátu postavení může její hřích. Uvědomuje si, kam ji hřích dovedl. Viny vyznává pozdě, ale přece. V 7. verši jsme četli o vyznání vin otců, zde čteme o vyznání vin svých. Církev, která chce vybřednout z apostáze, musí učinit obojí, a končit by měla u sebe.

Ve verši sedmnáct a osmnáct Církev v modlitbě vyjadřuje svůj velký zármutek. Jejich srdce zemdlelo, odvaha poklesla a oči pro samý pláč již téměř přestaly vidět, jednak pro trápení, kterými prošli, a také pro hřích samotný. Zármutek nad hřichem jako takovým je nezbytný předpoklad pokání. Druhý důvod je zpuštění, zrušení hory Sion, kde stával chrám a která bývala centrem

náboženství (lišky vyjadřují naprostou opuštěnost, podobně jako v některých českých úslovích). Dvě věci by nám měly vždy drásat srdce – naše hříchy a bídný stav Církve. Málokterá vize je pro Boží lid smutnější než ruiny a opuštění pravého náboženství a bohoslužby. I český Sion je zcela zpusťšený. Jak hořce by měla Církev v Čechách naříkat, jak mnoho se potřebujeme všichni poučit z Pláče Jeremiášova. Je těžké říct, co je horší – že je Sion zpusťšený, nebo to, že si na to Církev zvykla a dokonce to ani nevidí.

Vyznávající a nad hříchem plačící Církev nyní obrací své oči k Hospodinu, jednak proto, aby Mu vzdala chválu, a jednak proto, aby se povzbudila v těžkostech vzácnými doktrínami. Hospodin je věčný a neproměnný, a jeho vláda je neomezená (v KJV místo od národu do pronárodu je od pokolení do pokolení, tedy určení časové). Pán Bůh se nemění a jeho stálost je záruka budoucnosti lidu Božího. „*A na též skále vzdělám Církev svou, a brány pekelné nepřemohou jí.*“ (Mt. 16:18) Přemoci (neviditelnou) Církev by znamenalo přemoci samotného Boha, proto to není možné. Boží lid byl rozptýlen do Babylona a po lidsku nemá žádnou naději, musel by být pohany převálcován a pohlcen, ale nestane se tak, protože neměnný Bůh jej zachová. Bude vše řídit svou mocí a Prozřetelností, aby Izrael obnovil a znovu přivedl. Jeho sliby a dobrotivost nemohou selhat.

Toho se Církev dovolává ve verši dvacátém. Nejedná se o reptání v nevěře, že Pán Bůh nejedná a zapomíná na svůj lid. Církev přeci už předtím vyznala svůj hřích, že si za vše může sama a že Hospodin jedná vždy spravedlivě. Zde však spoléhajíc na dobrotu Boží a všechna zaslíbení prosí Hospodina, aby se brzy rozpomněl na svůj lid a zasáhl v jeho prospěch. Částečně je to ovšem i povzdech lidské slabosti podle těla, když pod vlivem těžkostí kolísá víra a bolesti člověka skoro přemáhají. Podobně volal k Hospodinu i král David. (Ž. 13:2) Vyjadřuje to také velikou touhu po vysvobození a vylití srdce před Hospodinem.

Následuje opravdové jádro modlitby, které bychom si měli zapamatovat: „*Obrat' nás, ó Hospodine, k sobě, a obrázení budeme; obnov dny naše, jakž byly za starodávna.*“ Jak výrazně zde vidíme odraz doktrín milosti, zejména účinné milosti. „*Žádný nemůž přijíti ke mně, jedině leč Otec můj, kterýž mne poslal, přitřhl by jej.*“ (Jan 6:44) Obrátit se není možné z lidských sil, musí v nás zapůsobit Hospodin sám skrze svého Ducha. Proto Církev prosí za smilování. Je zajímavé, že Kalvín tento text vztahuje nikoliv na pokání, ale na viditelné obnovení Církve a národa a návrat ze zajetí (vidíme, jak opatrný vykladač Písma to byl). Jak píše Fausset, 'Jelikož je Izrael typem Církve, vezdejší dobrodiní znázorňují duchovní požehnání; proto může hříšník užít této prosby k Pánu Bohu, aby ho obrátil.'

Ve čtvrté kapitole Jeremiáš předkládal lidu rozdíl současného a dřívějšího stavu (který mohl ještě panovat např. za reformy krále Joziáše). Nyní je to aplikováno. Církev takto uznává, že to nebyl Hospodin, kdo se odvrátil od Církve, ale na prvním místě se Církev odvrátila od Hospodina. Proto prosí, aby ji Hospodin opět obrátil k Němu. Hřích ji také tak zotročil, že se nemůže obrátit

sama. Jak mnoho se Církev dnes potřebuje modlit tuto modlitbu! Jak mnoho potřebuje obnovení svých dnů, jakž byly za starodávna, k pravé bohoslužbě, k víře otců, ke správnému a hlubokému pochopení Písma, k pravé zbožnosti a patřičným projevům náboženství. Kéž Pán sám obrátí svou Církev k Sobě, protože jinak nemá naději.

Nyní se dostáváme k závěrečnému verši. Může nám připadat, že kniha Pláč končí podivně a pesimisticky. Případalo to tak i rabínům, a proto při veřejném čtení na závěr ještě vždy opakovali dvacátý první verš. Dá se to přeložit různě, „ledaže bys nás zcela zavrhl“ nebo „ačkoliv jsi nás zcela zavrhl,“ ale překlad kralických se mi zdá nejlepší. Věřím, že zde chce totiž Jeremiáš poukázat do budoucnosti, ke Golgatě. Hřešící lid by mohl být oprávněně na pochybách, zda je Hospodin nezavrhne navěky a zda se na ně nebude hněvat trvale. A vskutku, kdyby nepřišel Pán Ježíš, Pán Bůh by nás všechny zavrhl a Jeho hněv by vůči nám byl bez přestání. Nicméně proto přišel Pán Ježíš, aby sám snesl Boží hněv, aby sám na sebe vzal trest, kázeň našeho pokoje, jak velmi výstižně zhruba sto let před Jeremiášem psal prorok Izaiáš. (**Iz. 53:3-8**)

Jeremiáš nechává svou vzorovou modlitbu neukončenou, aby lid vzhlížel do budoucna ke Golgatě a našel naději v zaslíbení o Mesiáši, který vysvobodí lid z jeho hříchů tím, že je a jejich trest vezme na sebe. Hospodin se nebude hněvat na věky a nezavrhne svůj lid, protože Pán Ježíš Jeho spravedlivý hněv snesl sám a tím člověka s Pánem Bohem usmířil. Z pohledu Jeremiáše bylo toto vše otázka budoucnosti, ještě se to nestalo, a to, jak přesně se vše stane, bylo do určité míry stále zahalené tajemstvím. Proto to nechává otevřené (ačkoliv se již ve své době plně spoléhal na spásu skrze Mesiáše, a byl ospravedlněn skrze tuto víru) a Pláč je jakoby neukončený. Jeremiáš pohlížel dopředu a byl stále v mlze, my však již můžeme pohlížet zpět a v plném světle evangelia. Kniha Pláč je jakoby neukončená, protože odpověď na její závěrečnou otázku může dát v konečném důsledku jen Mesiáš a jeho dílo – tedy Pán Ježíš Kristus, kříž a prázdný hrob. Je patřičné a záhodné na závěr studia pohlížet ke Golgatě. Budiž Pánu Ježíši dík a sláva za Jeho dokonané a dokonalé spásné dílo! U Něj je pravé potěšení, které nalézají lkající, u Něj nalezneme odpuštění hříchů a nový začátek. Utečme se tedy k Němu a neotálejme. Kéž tak podle Božského vzoru a na základě Duchem svatým slovně inspirovaného vyučování, jak ho zaznamenává Jeremiáš ve svém Pláči, učiní i český Sion, česká Církev. *„Obrat' nás, ó Hospodine, k sobě, a obráceni budeme; obnov dny naše, jakž byly za starodávna.“* Amen.